

הצעת חוק השתלת אברים; התשס"ד-2003

פרק א': הגדרות

1. בחוק זה –

הגדרות

"אבר" – אבר או חלק מאבר של אדם, וכן רקמה, הניתנים להשתלה, למעט דם, מוח עצם, ביצית ותא זרע;

"בית חולים" – כהגדרתו בפקודת בריאות העם;

"המכון לרפואה משפטית" – המכון לרפואה משפטית של משרד הבריאות;

"המנהל" – המנהל הכללי של משרד הבריאות או מי שהוא הסמיכו לענין חוק זה;

"המרכז להשתלות" – המרכז הלאומי להשתלות שהוקם לפי הוראות פרק ג';

"השתלת אבר" – פעולה של השתלת אבר שניטל מתורם או שניטל לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה, בגופו של נתרם;

"ועדת הערכה" – ועדה הערכה מקומית וועדת ההערכה המרכזית;

"ועדת הערכה מקומית" – ועדה שמונתה לפי הוראות סעיף 13(א);

"ועדת ההערכה המרכזית" – הועדה שמונתה לפי הוראות סעיף 13(ב);

"חוק האנטומיה והפתולוגיה" – חוק האנטומיה והפתולוגיה, התשי"ג-1953¹;

"חוק זכויות החולה" – חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996²;

"מאגר המידע" – מאגר המידע שהוקם לפי הוראות פרק ז';

"מטופל" – כהגדרתו בחוק זכויות החולה;

"מרכז רפואי מורשה" – בית חולים שתנאי רישומו לפי פקודת בריאות העם מתירים לו לבצע נטילת אברים או השתלת אברים, ולענין נטילת אברים לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה – גם המכון לרפואה משפטית;

"נטילת אבר" – פעולה של נטילת אבר מתורם או נטילת אבר לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה, לשם השתלתו בגופו של נתרם;

"נתרם" – אדם הזקוק להשתלת אבר בגופו מסיבות רפואיות;

דבריו הסבר

בחקיקה ראשית, תוך התייחסות הן לתרומת אברים הנעשית בחייו של אדם (להלן – נטילת אברים מן החי) והן לתרומה כאמור הנעשית לאחר מותו (להלן – נטילת אברים מן המת), בדרך שתבטיח פיקוח ובקרה על הליכי נטילת אברים מן החי והקצאתם להשתלה וכן הקצאה הוגנת ויעילה של אברים שניטלו מן המת לצורך השתלה.

כמו כן נקבעו בחוק המוצע הסדרים שמטרתם למנוע ניצול מצוקתם של תורם ונתרם וכן איסור פלילי על סחר ותיווך באברים להשתלה.

כיום לפי הנתונים המצויים במשרד הבריאות ממתנים בישראל יותר מ-1,000 איש להשתלת אברים.

בשל המחסור באברים כאמור התפתחה בישראל תופעה של סחר באברים תוך ניצול מצוקתם הכלכלית והבריאותית של תורמים ונתרמים.

כדי לסכל את התופעה של סחר באברים ולפעול לצמצום המחסור בתרומת אברים להשתלה, מוצע להסדיר את נושא נטילת האברים, הקצאתם והשתלתם,

¹ ס"ח התשי"ג, עמ' 162.

² ס"ח התשנ"ו, עמ' 327.

"פסול דין" – מי שהוכרז פסול דין לפי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962³;

"פקודת בריאות העם" – פקודת בריאות העם, 1940⁴;

"פקודת הרופאים" – פקודת הרופאים [נוסח חדש], התשל"ז-1976⁵;

"קרוב" – בן זוג, לרבות ידוע בציבור, הורה, בן או בת, אח או אחות, סבא או סבתא, נכד או נכדה, דוד או דודה, דודן או דודנית, אחיין או אחיינית;

"רופא" – רופא מורשה לפי פקודת הרופאים;

"רופא מומחה" – רופא בעל תואר מומחה לפי פקודת הרופאים;

"תורם" – אדם המוכן לתרום אבר מאבריו, בחייו, לצורך השתלה בגופו של נתרם;

"תמורה" – תמורה הניתנת בכסף, בשווה כסף, בשירות או בטובת הנאה אחרת;

"השר" – שר הבריאות.

פרק ב': ייחוד ואיסור פעולות

2. (א) נטילת אבר או השתלת אבר לא תיעשה אלא לפי הוראות חוק זה.

(ב) אין בהוראות חוק זה כדי לגרוע מהוראות חוק האנטומיה והפתולוגיה.

3. (א) לא יקבל אדם תמורה בעבור אבר שניטל מגופו או מגופו של אדם אחר, או המיועד לנטילה כאמור, והכל בין שהנטילה נעשת בחייו של אדם ובין לאחר מותו.

(ב) לא ייתן אדם תמורה בעבור אבר שהושתל בגופו או בגופו של אדם אחר, או המיועד להשתלה כאמור.

דבריו הסבר

הזקוק להשתלה, ולכן כל עוד התרומה המוצלבת נעשית כדי להתגבר על בעיית ההתאמה כאמור, ואין טעם אחר לשלילת תרומה ישירה בין התורם לקרובו, מוצע לאפשר את התרומה, ולא לראות באבר הנתרם כחלק מהליך של תרומה מוצלבת כתמורה לענין החוק המוצע;

– תשלום שקבע שר הבריאות לפי הוראות סעיף 20 המוצע, שכן תשלום כאמור משתלם לכלל התורמים כפיצוי בשל ההפסד הכספי הנובע באופן סביר מהפעולות הכרוכות בנטילת אבר;

– תמורה שניתנה לפי הוראות סעיף 26 על ידי תאגיד שהכיר בו השר, ובתנאים שקבע השר, לאדם או לקרובו, בעבור הסכמת האדם שניתנה בחייו לנטילת אבר מאבריו לאחר מותו. הוראה זו מטרתה לעודד תרומת אברים לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה גם בדרך של מתן הטבה כספית או אחרת למי שנתן, בחייו, את הסכמתו לתרום אבר לאחר מותו, או לקרובו. עם זאת, לנוכח הרגישות של כריכת ההסכמה במתן התמורה, מוצע כי רק תאגיד שהכיר בו השר יהיה מוסמך לתת תמורה כאמור, וגם זאת – רק לפי התנאים שקבע השר לענין זה. כן מוצע, כדי לנתק הסדרים למתן תמורה כאמור, ממקורות תקציב המדינה, שלא לכלול, במסגרת התאגידים האמורים, גופים המתקצבים או הנתמכים על ידי המדינה.

סעיף 2 החוק המוצע בא לקבוע הסדר כולל, בצד חוק האנטומיה והפתולוגיה, התשי"ג-1953 (להלן – חוק האנטומיה והפתולוגיה), לענין נטילת אברים והשתלתם. מוצע על כן לייחד את הפעולות האמורות כך שעריכתן תתאפשר רק בהתאם להוראות החוק המוצע.

סעיפים 3, 14(4), 26 ו-33(א)(1) ו-2(2), (ב) ו-2(ג)

כדי למגר את התופעה של סחר באברים, מוצע לאסור קבלת תמורה בעבור אבר שניטל או מיועד לנטילה, בין בחייו של אדם ובין לאחר מותו, לשם השתלתו באחר, וכן לאסור מתן תמורה בעבור אבר שהושתל או שמיועד להשתלה (סעיף 3(א) ו-2(ב) המוצע).

עם זאת מוצע להוציא מגדר האיסור האמור תמורה שהיא אחת מאלה:

– הסכמה של קרוב של נתרם לתרום בחייו, אבר, לאדם אחר, כנגד הסכמת קרוב של האדם אחר לתרום בחייו, אבר לאותו נתרם. הצלבת התרומות כאמור, נובעת בשל בעיית ההתאמה של אבר התורם לקרובו

³ סיח התשכ"ב, עמ' 120.

⁴ ע"ר 1940, תוס' 2, עמ' 191.

⁵ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 30, עמ' 594.

(ג) לענין סעיף זה לא יראו כתמורה כל אחד מאלה:

- (1) הסכמת קרוב של נתנם לתורם, בחייו, אבר לאדם אחר, כנגד הסכמת קרובו של האדם האחר לתורם, בחייו, אבר לאותו נתנם;
- (2) תשלום ששולם לתורם לפי הוראות סעיף 20;
- (3) תמורה שנתן תאגיד שהכיר בו השר לפי הוראות סעיף 26.

איסור תיווך 4. לא יתווך אדם בין תורם לנתנם, במישרין או בעקיפין, לשם נטילת אבר או השתלת אבר, בהתקיים אחד מאלה:

- (1) התיווך נעשה בתמורה;
- (2) הובטחה תמורה לאדם אחר בעבור נטילת האבר, שנתינתה אסורה לפי הוראות סעיף 3.

5. לא יביא אדם אבר לישראל ולא יוציא אדם אבר מישראל, לשם השתלתו בגופו של אדם, אלא לפי הוראות שקבע שר הבריאות בהתייעצות עם שר החוץ, ובלבד שהאבר ניטל מאדם לאחר מותו לפי דיני המדינה שבה נערכה נטילת האבר, ואם נערכה בישראל – לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה.

הבאת אבר לישראל או הוצאתו מישראל

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיפים 4 במסגרת התפתחות התופעה של סחר ו-33(א)3 באברים התפתח גם התיווך לסחר כאמור. מוצע, כצעד נוסף למלחמה בתופעת הסחר באברים, לאסור תיווך הנעשה בתמורה, וכן תיווך הנעשה שלא בתמורה במקרים שבהם הובטחה תמורה לאדם אחר לצורך נטילה או השתלה של אברים.

בסעיף 33(א)3 ו-1(ב) מוצע לקבוע כעבירה פלילית תיווך בניגוד להוראות סעיף 4 המוצע, וכן להבהיר כי האיסור האמור חל בין אם נטילת האבר או השתלת האבר מיועדים להתבצע בישראל ובין אם מחוץ לישראל.

סעיפים 5 הסדרת נושא הבאת אברים לישראל או ו-33(א)1 הוצאתם ממנה מחייבת בדיקה קפדנית ומורכבת תוך התייחסות, בין השאר להיבטים הבין-לאומיים ולהיבטים האתיים הכרוכים בכך.

מוצע להסמיך את שר הבריאות, בהתייעצות עם שר החוץ, לקבוע בתקנות הוראות לענין הבאה לישראל או הוצאה ממנה של אברים שניטלו מן המת לשם השתלתם.

מוצע כי ייבוא או ייצא כאמור של אברים יותר רק כאשר מדובר באברים שניטלו מן המת שכן בתחום זה, קיים שיתוף פעולה בין-לאומי מספק עם מוסדות שונים בעולם, המאפשר לוודא כי קיומו הדרישות הרפואיות והאתיות המתאימות, להבאת האבר או להוצאתו, בלא חשש מסחר אברים. לגבי השתלת אברים שניטלו מן החי, לעומת זאת, קיים חשש כבד לתופעה של סחר באברים,

בסעיף 33(א)1 ו-2(2) מוצע לקבוע כעבירה מתן תמורה או קבלת תמורה בניגוד לאיסור המוצע בסעיף 3. החוק אינו קובע כל סנקציה פלילית נגד התורם והנתנם עצמם, המצויים בדרך כלל במצב מצוקה, המקשה את הדופי המוסרי שבפעילותם. עם זאת על ועדות הערכה להשתכנע, כבואן לאשר בקשות לנטילת אבר מתורם, כי התורם לא נתן את הסכמתו כנגד תמורה או הבטחה לתמורה (סעיף 14(4) המוצע).

עוד מוצע להבהיר בסעיף 33(ב) כי האיסור האמור יחול גם כאשר נטילת האבר או השתלת האבר מיועדים להתבצע מחוץ לישראל וזאת בשל חומרת התופעה וכדי למגרה גם בנסיבות שבהן היא נעשית באופן חלקי, מחוץ לישראל.

בענין זה נציין כי העמדה המוצהרת של ארגונים וגופים לאומיים ובין-לאומיים היא התנגדות מוחלטת לכל צורה של מסחר ותשלום בעבור תרומת אברים הן מן החי והן מן המת. כך למשל ארגון הבריאות העולמי (W.H.O.) קיבל ביום 15.5.1989 החלטה ולפיה יש לאסור סחר אברים. ברוח הדברים האמורים פרסמה מועצת האיחוד האירופי, בשנת 1993, הצהרה נגד סחר באברים והדברים עוגנו במסמך של המועצה הקובע כי גוף האדם ואבריו לא ישמשו מקור לרווח כלכלי.

במדינות רבות נקבעו בחקיקה איסורים מפורשים על מתן תמורה כלשהי בעבור תרומת אברים כשכצדס עונשים פליליים למי שנתן, מקבל, מזמין או מציע תשלום בעבור תרומת אברים. כך למשל, באנגליה ב-1989, HUMAN ORGAN TRANSPLANT ACT; ובארצות הברית ב-1984, NATION ORGAN TRANSPLANT ACT.

המרכז הלאומי להשתלחות

תפקיד המרכז להשתלחות

6. במשרד הבריאות יוקם ויפעל מרכז לאומי לנושא ההשתלחות.

7. המרכז להשתלחות ירכז את הפיקוח והבקרה על נטילת אברים והשתלת אברים, ובכלל זה:

- (1) ינהל את מאגר המידע;
- (2) יקבל בקשות של נתרים להירשם במאגר המידע ויטפל בהן;
- (3) יחליט, לפי הנחיות ועדת ההיגוי, על הקצאה, לנתר מסוים, של אבר שניטל לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה או של אבר שהובא לישראל לפי הוראות סעיף 5;
- (4) ישתף פעולה עם מדינות זרות וארגונים זרים בענין נטילת אברים והשתלת אברים;
- (5) יערוך פעולות הסברה לעידוד תרומת אברים לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה;
- (6) יבצע בקרת איכות במרכזים רפואיים מורשים בנושא נטילת אברים והשתלת אברים;
- (7) יעודד מחקרים והכשרה מקצועית כתחום נטילת אברים והשתלת אברים;
- (8) יבצע כל פעולה אחרת הקשורה לנושא נטילת אברים והשתלת אברים שהוטלה על המרכז להשתלחות על ידי המנהל.

8. (א) המנהל ימנה ועדת היגוי למרכז להשתלחות, בת תשעה חברים לפחות, ובהם:

- (1) רופא מומחה, בעל ניסיון של עשר שנים לפחות, והוא יהיה היושב ראש;
- (2) מנהל המרכז להשתלחות, שמונה לפי הוראות סעיף 9;
- (3) שני רופאים מומחים, לפחות, בעלי ניסיון בביצוע השתלות אברים או במחקר בתחום האמור, ובהם רופא אחד לפחות שאינו מועסק בבית חולים ממשלתי;

ד ב ר י ה ס ב ר

תפקידי המרכז לפי החוק המוצע הם, בין השאר, לרכז נתונים לגבי אנשים הממתינים להשתלת אבר בישראל וכן נתונים לגבי אנשים שנתנו הסכמתם, בחייהם, לתרומת אבר לאחר מותם, להחליט על הקצאת אברים שניטלו מן המת בישראל, לשתף פעולה עם ארגונים ומדינות זרות בנושא נטילת אברים והשתלת אברים ולפעול לעידוד תרומת אברים לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה (סעיף 7 המוצע).

בראש המרכז יעמוד מנהל שיהיה אחראי להיבט הניהולי והביצועי בעבודת המרכז (סעיף 9 המוצע), ולצדו תפעל ועדת היגוי שתפקידה לעקוב ולסייע בעיצוב מדיניות משרד הבריאות בתחום השתלת אברים, לרכז בגיבוש תכנית הפעולה השנתית של המרכז. מוצע כי הועדה תהיה מורכבת מצוות בעל ניסיון רב תחומי, לרכז חברים שאינם עובדי משרד הבריאות, במטרה להבטיח ראייה רחבה ומאוזנת (סעיף 8 המוצע).

וקיימת חלופה מספקת על ידי ביצוע הליך הנטילה וההשתלה גם יחד בישראל, על כל מנגנוני הבקרה הקבועים בחוק המוצע.

עוד מוצע לקבוע בסעיף 33(א) כי ייבוא או ייצוא של אבר בניגוד להוראות שנקבעו לפי סעיף 5 המוצע יהווה עבירה פלילית.

סעיפים
מוצע להקים בחוק מרכז לאומי להשתלחות, שיפעל כחלק ממשרד הבריאות (סעיף 6 המוצע) ולקבוע את תפקידיו ואת המבנה הארגוני שלו.

מטרת פעילותו של המרכז לקדם את נושא השתלת אברים הן מבחינת המודעות הציבורית לחשיבות התרומות מן המת והן מבחינת הרמה המקצועית והאתית של המערכות העוסקות בנטילת אברים, הקצאתם והשתלתם.

(4) עובד משרד הבריאות, אחד לפחות, העובד במרכז להשתלות ושעיסוקו בתיאום השתלות אברים;

(5) איש דת.

(ב) המנהל רשאי למנות לוועדת ההיגוי חברים נוספים, מתחומי עיסוק שונים מהתחומים המפורטים בסעיף קטן (א).

(ג) תפקידי ועדת ההיגוי הם:

(1) ליעץ לשר בכל הקשור בהתוויית מדיניות ארצית בנושא נטילת אברים והשתלת אברים;

(2) לגבש תכנית פעולה שנתית של המרכז להשתלות, ולהביאה לאישור השר;

(3) לקבל דוחות ממנהל המרכז להשתלות, על ביצוע תכנית הפעולה השנתית המאושרת, וכן על פעולות ועדות ההערכה;

(4) להנחות את המרכז להשתלות לענין הקצאת אבר כאמור בסעיף 7(3);

(5) לדון בדוחות בקרת האיכות שהוגשו לה על ידי מבקרי האיכות שמונו לפי הוראות סעיף 11(א), ולתת המלצות למנהל בהתאם לדוחות האמורים;

(6) ליעץ לשר ולמנהל בכל ענין הנוגע לנטילת אברים והשתלת אברים, ככל שתידרש.

(ד) יושב ראש ועדת ההיגוי יכנס את ועדת ההיגוי, מזמן לזמן, לפי הצורך, וכן כל אימת שנדרש לכך על ידי המנהל או שלושה מחברי הוועדה.

9. (א) השר ימנה, בכפוף להוראות חוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט-1959, מנהל למרכז להשתלות (בחוק זה – מנהל המרכז להשתלות).

מנהל המרכז להשתלות

(ב) מנהל המרכז להשתלות יבצע את התפקידים המוטלים עליו לפי הוראות חוק זה ויהיה אחראי לניהול המרכז להשתלות ולביצועם השוטף של תפקידי המרכז; בביצוע תפקידיו יפעל מנהל המרכז להשתלות לפי תכנית הפעולה השנתית של המרכז להשתלות, כפי שאושרה בידי השר, ויהיה כפוף, בכל עניני הארגון והמינהל של המרכז להשתלות, להוראות שנתן המנהל.

10. (א) לצורך ביצוע תפקידיהם רשאים המנהל, מנהל המרכז להשתלות וחבר ועדת ההיגוי, לעיין בפרוטוקול של ועדת הערכה ובכל מסמך אחר שהוגש לה, וכן לעיין ברישומים וברישומות הרפואיות. המתנהלים בכל מרכז רפואי מורשה והקשורים לנושא נטילת אברים או השתלת אברים.

עיון ברישומים

(ב) מנהל המרכז הרפואי המורשה ועובדיו ישתפו פעולה עם המנהל, מנהל המרכז להשתלות וחבר ועדת ההיגוי, לפי הענין, ויקלו על ביצוע הסמכויות כאמור בסעיף קטן (א).

11. (א) מנהל המרכז להשתלות רשאי להסמיק, מבין עובדי המרכז להשתלות:

מתאם השתלת אברים ומבקר איכות

(1) מתאם השתלת אברים במרכז רפואי מורשה, שתפקידו לתאם בין המרכז להשתלות, המרכז הרפואי המורשה ומרכזים רפואיים מורשים אחרים, בתחום נטילת אברים והשתלת אברים;

(2). מבקר איכות במרכז רפואי מורשה שתפקידו לבדוק את איכות פעילותו של המרכז הרפואי המורשה בתחום נטילת אברים והשתלת אברים, ולהגיש דוחות בקרת איכות לועדת ההיגוי, כפי שיקבע השר.

(ב) לצורך ביצוע תפקידיהם רשאים מתאם ההשתלות ומבקר האיכות לבדוק את הרישומים ואת הרשומות הרפואיות המתנהלים במרכז הרפואי המורשה והקשורים לנושא נטילת אברים והשתלת אברים, לרבות לענין מצבו הרפואי של אדם שהושל בו אבר, וכן לקבל לידיהם כל מידע אחר הדרוש להם והנוגע לענין.

(ג) מנהל המרכז הרפואי המורשה ועובדיו ישתפו פעולה עם מתאם השתלת האברים ועם מבקר האיכות, ויקלו על ביצוע עבודתם במרכז הרפואי המורשה.

פרק ד': השתלת אבר שניטל מן החי

12. (א) תורם המעוניין לתרום אבר מגופו לשם השתלתו בנתרם מסוים, יגיש בקשה בקשת תורם לאישור נטילת אבר לפי הוראות סעיף זה.

(ב) בקשה לאישור נטילת אבר מגופו של תורם, לשם השתלתו בקרובו, תוגש לועדת ההערכה המקומית שבמרכז הרפואי המורשה שבו מיועדת להתבצע נטילת האבר והשתלת האבר; ואולם בקשה כאמור של תורם שאינו תושב ישראל, תוגש לועדת ההערכה המרכזית.

(ג) בקשה לאישור נטילת אבר מגופו של תורם, לשם השתלתו באדם שאינו קרובו, תוגש לועדת ההערכה המרכזית.

(ד) בקשה לפי סעיף זה תיערך לפי טופס שקבע השר.

13. (א) מנהל מרכז רפואי מורשה ימנה, באישור מנהל המרכז להשתלות, ועדת הערכה מקומית בת חמישה חברים שתדון בבקשות לנטילת אבר מגופו של תורם שהוא תושב ישראל לשם השתלתו בקרובו, ותיתן החלטה לגביהן.

(ב) מנהל המרכז להשתלות, באישור המנהל, ימנה ועדת הערכה מרכזית בת חמישה חברים, שתדון בבקשות לנטילת אבר מגופו של תורם לשם השתלתו באדם שאינו קרובו, או בבקשות לנטילת אבר מגופו של אדם שאינו תושב ישראל, ותיתן החלטה לגביהן.

דברי הסבר

המבנה הארגוני המוצע של המרכז להשתלות יבטיח ראייה ארצית כוללת של נושא הנטילה וההשתלה של אברים.

סעיפים החוק המוצע קובע כי תרומה מן החי לא 12 עד 16 תיעשה אלא באישור ועדת הערכה. מתפקידה של ועדת הערכה לבחון את כשירותם של תורמים המוכנים לתרום, בחייהם, אבר מגופם לצורך השתלה, וכן לוודא כי החלטתם לתרום אבר ניתנה מתוך רצון חופשי ושלא מתוך לחץ משפחתי, כספי או אחר.

מוצע לקבוע שני סוגי ועדות:

- ועדה מקומית, שתדון בבקשות לנטילת אבר מגופו של תורם שהוא תושב ישראל לשם השתלתו בקרובו;

במסגרת המבנה הארגוני של המרכז להשתלות מוצע למנות במרכזים רפואיים מורשים שבהם מתבצעת נטילת אברים והשתלת אברים מתאמי השתלות שתפקידם לתאם בין המרכז הלאומי להשתלות, המרכז הרפואי המורשה שבו הם פועלים, ומשפחות נפטרים, לצורך טיפול בכל ההיבטים הקשורים לתרומת אבר מן המת, לרבות יצירת קשר עם משפחת הנפטר, השגת שיתוף פעולה של המרכז הרפואי המורשה לצורך ביצוע הפעולות הנדרשות לשם נטילת אבר וכן ביצוע התיאומים הנדרשים עם המרכז הלאומי להשתלות לצורך איתור נתרם מתאים (סעיף 11(א) המוצע).

כמו כן, מוצע למנות מבקרי איכות שתפקידם לבחון את האיכות המקצועית של עבודת המרכזים המורשים העוסקים בנטילת אברים והשתלת אברים (סעיף 11(ב) המוצע).

(ג) ואלה חברי ועדת הערכה מקומית וועדת ההערכה המרכזית:

- (1) רופא מומחה, שהוא מנהל מחלקה או יחידה בבית חולים שאינה עוסקת בהשתלות אברים, והוא יהיה היושב ראש;
- (2) רופא מומחה בפסיכיאטריה או פסיכולוג בעל תואר מומחה לפי חוק הפסיכולוגים, התשל"ז-1977⁷;
- (3) עובד סוציאלי כמשמעותו בחוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ו-1996⁸;
- (4) נציג ציבור, ורשאי התורם לבקש כי נציג הציבור יושב בדיון בענינו יהיה בן אותה קבוצה דתית, חברתית או תרבותית, שאליה הוא משתייך;
- (5) עורך דין.

14. תנאים לאישור ועדת הערכה לא תאשר בקשה לנטילת אבר מגופו של תורם, אלא אם כן שוכנעה כי התקיימו כל אלה:

- (1) התורם כשיר רפואית ונפשית למתן התרומה, ואין במצבו הרפואי והנפשי משום חשש לסיכון בריאותו או לפגיעה בתפקודו, עקב התרומה, החורגים מן הסיכון הרגיל בפעולות מסוג זה;
- (2) התורם נתן הסכמתו לתרומה בדעה צלולה ומתוך רצון חופשי, ושלא מתוך לחץ משפחתי, חברתי, כלכלי או אחר;
- (3) התורם והנתרם נתנו הסכמתם מדעת לפעולות הרפואיות הקשורות בביצוע נטילת האבר והשתלת האבר, כנדרש לפי הוראות סעיף 13 לחוק זכויות החולה;

דברי הסבר

תרומת אבר ממי שאינו תושב ישראל, מעוררת, בדרך כלל, חשש מוגבר, בדומה לקבלת אבר ממי שאינו קרוב, ולפיכך מצדיקה גם היא בירור במסגרת ועדת ההערכה המרכזית.

שני סוגי הוועדות כוללים הרכב דומה של אנשי מקצוע, ואולם הוועדה המקומית ממונה על ידי מנהל המרכז הרפואי שבו מיועדת להתבצע נטילת האבר והשתלתו, ואילו הוועדה המרכזית ממונה על ידי מנהל המרכז להשתלות באישור המנהל הכללי של משרד הבריאות.

הרכב ועדות ההערכה כולל, בצד רופאים, גם אנשי מקצוע מתחומים נוספים: פסיכולוג, עובד סוציאלי, עורך דין ונציג ציבור (סעיף 13 המוצע). הרכב זה נקבע מאחר שעל הוועדה לבחון כאמור לא רק את התאמתו הרפואית של הנתרם, אלא גם את מצבו הנפשי של התורם, ולוודא שהסכמתו ניתנה מתוך הבנה ורצון חופשי, שלא הופעלו עליו לחצים ושלא ניתנה או הוצעה לו תמורה בעבור הסכמתו (סעיף 14 המוצע).

הרכב הוועדות נועד להבטיח ראייה רב תחומית, בכואן: לבחון את בקשת התורם.

- ועדה מרכזית, שתדון בבקשות לנטילת אבר מגופו של תורם לשם השתלתו באדם שאינו קרובו או בבקשות לנטילת אבר מגופו של אדם שאינו תושב ישראל.

תרומה לקרוב, שהוא לפי ההגדרה "קרוב" שבסעיף 1 המוצע: בן זוג, ילדו, הורה, אחיו, סבו, נכדו, דודו, או דודנו של הנתרם המיועד, תחייב אישורה של ועדת הערכה פנימית שתפעל במרכז הרפואי שבו תבוצע נטילת האבר והשתלתו ולאחר מכן את אישורו של המנהל הכללי של משרד הבריאות.

תרומה למי שאינו קרוב משפחה, או תרומה ממי שאינו תושב ישראל אף אם היא מיועדת לקרובו, תחייב אישור ועדת הערכה מרכזית ולאחר מכן את אישור המנהל הכללי של משרד הבריאות.

הפיצול המוצע בין מנגנון האישור של תרומת אברים בין קרובים, לבין מנגנון האישור של תרומת אברים בין מי שאינם קרובים נובע מכך שתרומה בין מי שאינם קרובים מעוררת, בדרך כלל, חשש מוגבר לשיקולים בלתי ענייניים במתן התרומה ובעיקר - למתן התרומה כנגד תמורה כספית עקב מצוקה כלכלית. לפיכך נדרשת בקרה קפדנית יותר של ועדה המנותקת מן המרכז הרפואי שבו תבוצע נטילת האבר או השתלתו, ובלתי תלויה בו.

⁷ ס"ח התשל"ז, עמ' 158.

⁸ ס"ח התשנ"ו, עמ' 152.

- (4) התורם לא נתן הסכמתו כנגד תמורה או הבטחה לתמורה, שניתנה אסורה לפי הוראות סעיף 3, והסכמתו לא ניתנה לצורך קבלת התשלום לפי הוראות סעיף 20;
- (5) התורם מבין שיש באפשרותו לחזור בו מהסכמתו בכל עת עד לנטילת האבר, וכי הוא לא יישא באחריות אזרחית או פלילית עקב ביטול הסכמתו;
- (6) הנתרם נמצא מתאים מבחינה רפואית להשתלה;
- (7) אין מניעה אחרת לאישור הבקשה.

סמכויות ועדת
הערכה

15. (א) ועדת הערכה רשאית, לשם בדיקת התקיימותם של התנאים המפורטים בסעיף 14, לבקש מהתורם ומהנתרם לעבור בדיקה רפואית, פסיכולוגית או סוציאלית, ולעיון בכל חומר רפואי, פסיכולוגי וסוציאלי הנוגע לתורם ולנתרם ובכל חומר נוסף שהועבר אליה מכל אדם אחר; כן רשאית היא לזמן כל אדם, כפי שתמצא לנכון, וככל שהדבר דרוש לה לשם ביצוע תפקידה.

(ב) ועדת הערכה רשאית לקבוע את סדרי עבודתה, ככל שלא נקבעו בידי השר.

(ג) בטרם תיתן הועדה את החלטתה, תזמן את התורם והנתרם להופיע לפנייה, ורשאית היא לזמן כל אחד מהם להופיע לפנייה בנפרד.

החלטות ועדת
הערכה

16. (א) לא שוכנעה ועדת הערכה כי התקיימו התנאים המפורטים בסעיף 14, כולם או חלקם, תדחה את הבקשה לנטילת האבר; על דחיית הבקשה תמסור הועדה הודעה לתורם ולנתרם.

(ב) שוכנעה ועדת הערכה כי התקיימו התנאים שבסעיף 14, תיתן את אישורה לבקשה לנטילת האבר ותעבירה לאישור המנהל בצירוף נימוקיה; החליט המנהל לאשר את החלטת הועדה יודיע על כך למנהל המרכז להשתלות; לא שוכנע המנהל כי התקיימו התנאים שבסעיף 14, כולם או חלקם, ידחה את הבקשה לנטילת האבר וימסור על כך הודעה לתורם ולנתרם.

(ג) קיבל מנהל המרכז להשתלות הודעה מהמנהל לפי הוראות סעיף קטן (ב) על אישור החלטת ועדת הערכה מקומית, ייתן, הוא או מי שהוא הסמיך לכך, אישור למרכז הרפואי המורשה שאליו משתייכת ועדת ההערכה המקומית לבצע את נטילת האבר והשתלת האבר; לא ייתן, לדעת מנהל המרכז להשתלות או מי שהוא הסמיך לכך, מטעמים שיפרט, לבצע את נטילת האבר או את השתלת האבר באותו מרכז רפואי מורשה, יקבע את המרכז הרפואי המורשה שבו תבוצע נטילת האבר או השתלת האבר.

ד ב ר י ה ס ב ר

יש לציין כי ועדות הערכה מהוות גורם ממליץ בלבד למנהל הכללי של משרד הבריאות או מי מטעמו וכי ההחלטה הסופית האם לאשר או לא לאשר את הבקשה לתרומת אברים היא בסמכותו. הדרישה לאישור המנהל הכללי נועדה להבטיח בחינה נוספת של גורם אובייקטיבי שיאשר כי אכן התמלאו כל התנאים הנדרשים לאישור הבקשה. לאחר שניתן אישור המנהל ייתן המרכז להשתלות את אישורו למרכז הרפואי המורשה לבצע את נטילת האבר והשתלתו (סעיף 16 המוצע). קביעת המרכז הרפואי שיבצע את ההשתלה תלויה בגורמים שונים, רפואיים, מקצועיים ואחרים, ומכאן הצורך להקנות למרכז את האפשרות להתאים את הקביעה, לנסיבות כל מקרה ומקרה.

סעיף 15 המוצע קובע כי ועדת ההערכה רשאית לבקש מן התורם והנתרם לעבור בדיקות התאמה לשם בדיקת התקיימותם של התנאים שבסעיף 14 המוצע, לעיון בכל חומר רלוונטי ולזמן כל אדם העשוי לסווג לה בביצוע תפקידה. כן נקבע בסעיף כי חובה על הועדה לזמן את התורם והנתרם להופיע לפנייה, בטרם מתן החלטתה, וזאת כדי לאפשר לחברי הועדה לבחון האם קיימת היכרות מוקדמת ומשכנעת בין התורם לנתרם שיש בה להסביר את נכונות התורם לתרומה, כדי לבחון מהו מצבו הכלכלי, הסוציאלי והנפשי של התורם והאם יש בנסיבות הענין חשש כלשהו להשפעה בלתי הוגנת למשל עקב קיומם של יחסי מרות, לחץ משפחתי וכד'.

(ד) קיבל מנהל המרכז להשתללות הודעה מהמנהל לפי הוראות סעיף קטן (ב) על אישור החלטת ועדת ההערכה המרכזית, ייתן, הוא או מי שהוא הסמיך לכך, אישור למרכז רפואי מורשה שיקבע לבצע את נטילת האבר והשתלת האבר.

17. (א) התורם והנתרם רשאים לקבל, לפי בקשתם, העתק ההחלטה המנומקת של ועדת הערכה וממצאי בדיקות שנערכו להם לפי הוראות סעיף 15(א).

הזכות לקבלת העתק ההחלטה

(ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), רשאית ועדת הערכה שלא למסור את נימוקיה או את ממצאי הבדיקות שנערכו לתורם או לנתרם, כולם או חלקם, אם קבעה כי טעמים של טובת התורם או הנתרם מחייבים זאת; החליטה הועדה שלא למסור את נימוקיה או את ממצאי הבדיקות האמורים, תמסור על כך הודעה למבקש ותפרט את הטעמים לכך.

18. (א) הוראות פרק זה לא יחולו על תורם שהוא קטין או פסול דין.

איסור נטילת אבר מקטין ומפסול דין

(ב) נטילת אבר מגופו של קטין או של פסול דין, בחייו, לשם השתלתו באחר, תיעשה בהתאם לבקשה לפי הוראות סעיף 68 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962⁹, שתוגש לבית המשפט לעניני משפחה; בית המשפט לעניני משפחה לא יכריע בבקשה כאמור, אלא לאחר שקיבל את חוות דעתה של ועדת ההערכה המרכזית.

19. הוראות פרק זה יחולו גם לגבי תורם המוכן לתורם אבר מאבריו, בחייו, לשם השתלתו שלא בנתרם מסוים, בשינויים המחויבים ובשינויים אלה:

תרומה שלא לנתרם מסוים

(1) הבקשה לאישור נטילת האבר תוגש לוועדת ההערכה המרכזית;

(2) ועדת ההערכה המרכזית לא תאשר את הבקשה לנטילת האבר אלא אם כן ניתן לה אישור מאת המרכז להשתלות כי קיים נתנם המתאים מבחינה רפואית להשתלת האבר; נתנם כאמור יאותר על ידי המרכז להשתלות מתוך מאגר המידע, ויחולו לענין זה הוראות סעיף 23(ב), בשינויים המחויבים.

דברי הסבר

הסעיף המוצע אף מוסיף וקובע כי בית המשפט לעניני משפחה לא יכריע בבקשה לנטילת אבר מגופו של קטין לפי הסעיף האמור, אלא לאחר שקיבל את חוות דעתה המקצועית של ועדת הערכה מרכזית שתשקול גם במקרים אלה את השיקולים האמורים בסעיף 14 המוצע במטרה למנוע ניצול מצוקתו של הקטין או פסול הדין.

עוד מוצע בסעיף 33(אג) לקבוע כעבירה פלילית נטילת אבר מקטין או פסול דין בניגוד להוראות סעיף 18 המוצע.

סעיף 19 ככלל תרומת אבר של אדם, בחייו, נעשית לצורך השתלתו באדם אחר המוכר לו. עם זאת אין מקום לשלול אפשרות לתרומת אבר על ידי אדם, בחייו, גם לנתרם שזהותו אינה ידועה לו. ניסיון החיים מלמד כי תרומה מעין זאת היא נדירה ובלתי שגרתית והדבר מחייב על כן זהירות והקפדה יתרה לגבי הטעמים לתרומה והתאמת התורם. לפיכך מוצע לאפשר, עקרונית, תרומה כאמור, אך לקבוע כי גם פה תיעשה בדיקה קפדנית על ידי ועדת ההערכה המרכזית שהיא כאמור ועדה שאינה תלויה במרכז הרפואי המורשה המבצע את נטילת האבר והשתלתו.

סעיף 17 הסעיף המוצע קובע כי התורם והנתרם רשאים לקבל העתק מהחלטת ועדת הערכה וכי כל אחד מהם רשאי לקבל את ממצאי בדיקות ההתאמה שנערכו לו.

עם זאת, נקבע כי הועדה רשאית לסייג זכות זו במקרים שבהם נראה לה כי טעמים של טובת התורם או הנתרם מחייבים זאת. סייג זה נועד ליתן מענה למצבים שבהם חשף הנתרם פרטים שאין הוא מעוניין בגילויים לתורם, או שנקבעו ממצאים שגילויים לתורם או לנתרם עשוי להזיק למי מהם, לרבות לענין מצבם הנפשי.

יש לציון כי חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996, סייג גם הוא את זכות העיון של מטופל במידע רפואי הנוגע אליו, במקרים מסוימים (סעיף 18(ג) לחוק האמור), מטעמים המבוססים על טובת הנבדק.

סעיפים 18 מוצע להבהיר כי על נטילת אבר מגופו של ז'33(א)5 קטין ופסול דין, לשם השתלתו באחר – יוסיף לחול הדין החל היום, המבוסס על החלטה פרטנית של בית משפט בכל מקרה, לפי נסיבותיו, על פי סעיף 68 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962, וזאת לשם הגנת הקטין או פסול הדין.

⁹ ס"ח התשכ"ב, עמ' 60.

20. שר הבריאות, בהסכמת שר האוצר יקבע תשלום אחיד, שישולם לכלל התורמים כפיצוי בשל ההפסד הכספי הנובע, באופן סביר, מהפעולות הכרוכות בנטילת אבר; התשלום שנקבע כאמור ישולם לתורם על ידי המדינה, באמצעות המרכז להשתלות, לאחר נטילת האבר, ובלבד שהתורם הוא תושב ישראל.

פרק ה': השתלת אבר שניטל מן המת

21. (א) מצא רופא כי מטופל זקוק להשתלת אבר, יודיע לו הרופא כי באפשרותו להירשם במאגר המידע לצורך איתור אבר מתאים להשתלה, שניטל מן המת; ביקש מטופל להירשם במאגר המידע, יחתום על בקשה שתיערך לפי טופס שקבע השר.

(ב) הרופא יעביר את הטופס, כשהוא חתום כדיון, למרכז להשתלות.

22. (א) מצא רופא כי מטופל שהוא קטין או פסול דין זקוק להשתלת אבר, יודיע על כך לקטין או לפסול הדין, ככל שניתן, ולאפוטרופוסו; לא היה לקטין או לפסול הדין אפוטרופוס, יודיע על כך למי שהקטין או פסול הדין נמצא בהשגחתו, ולמי שהקטין או פסול הדין ביקש שיודיעו לו על כך.

(ב) בקשה להירשם במאגר המידע לצורך איתור אבר מתאים להשתלה יתחתם בידי אפוטרופוסו של הקטין או פסול הדין, ובאין אפוטרופוס בידי מי שהקטין או פסול הדין נמצא בהשגחתו, שקיבל הודעה לפי הוראות סעיף קטן (א); בקשה לפי סעיף קטן זה תיערך לפי טופס שקבע השר.

(ג) הרופא יעביר את הטופס, כשהוא חתום כדיון, למרכז להשתלות.

דבריו הסבר

עם זאת יודגש כי על ועדות ההערכה להשתכנע, בבואו לאשר בקשות לנטילת אבר מתורם כי התכלית שבבסיס הסכמת התורם לתרומה אינה קבלת הפיצוי האמור (סעיף 14(4) המוצע).

סעיף 21 הסעיף קובע הסדר לענין הגשת בקשות של מטופלים, הזקוקים לתרומת אבר ומעוניינים להירשם במאגר המידע, לצורך איתור אבר מתאים להשתלה מן המת.

המרכז הלאומי להשתלות הוא הממונה על הקצאת אברים מן המת. כדי לאפשר בחינה של כלל המועמדים להקצאת אבר, ולאפשר למרכז להחליט למי מבין כלל המועמדים יוקצה האבר, על המרכז הלאומי לרכז את שמות כלל המועמדים. מוצע על כן לחייב רופא מטפל להביא לידיעת מטופל הזקוק להשתלת אבר את האפשרות העומדת לפניו להגיש בקשה להיכלל במאגר המידע.

סעיף 22 כאשר המדובר בנתרם שהוא קטין או פסול דין מוצע להבהיר כי ההודעה על האפשרות להגיש בקשה להיכלל במאגר המידע תינתן גם לאפוטרופוס או למי שהקטין או פסול הדין נמצא בהשגחתו ויתחתם גם בידיהם וזאת כדי להבטיח במידה הטובה ביותר את שמירת האינטרסים של הקטין.

כמו כן, מוצע להחיל על הקצאת האבר את אותם הכללים החלים על הקצאת אבר מנפטר תוך איתור הנתרם דרך מאגר המידע, וזאת כדי לנתק בין התורם ומשפחתו לבין הנתרם מקבל התרומה.

סעיף 20 הסעיף המוצע מסמיך את שר הבריאות בהסכמת שר האוצר לקבוע תשלום שישולם לתורם כפיצוי בשל ההפסד הכספי הישיר הנובע, באופן סביר, מהפעולות הכרוכות בנטילת האבר כגון אבדן ימי עבודה ונסיעות. הפיצוי שיינתן הוא בסכום אחיד שישולם לתורם בידי המדינה, באמצעות המרכז להשתלות, ובלבד שהנתרם הוא תושב ישראל.

הפיצוי האמור אינו תגמול כספי שמטרתו לתמך תרומת אברים, אלא החזר הוצאות בעין שנגרמו לתורם באופן סביר עקב מתן התמורה. הרעיון העומד מאחורי הענקת הפיצוי האמור הוא שאין זה מן הראוי שאדם התורם מאבריו לצורך הצלת חיים של אחר יאלץ לשאת בנטל הכספי שייגרם לו עקב הליך התרומה.

הזכאות לפיצוי כאמור מותנית בכך שהתורם הוא תושב ישראל. אף שמהות הפיצוי היא החזר הוצאות סבירות ותו לא, קיים חשש כי מתן הפיצוי לתורמים מחו"ל עשוי להביא לכך שתושבי מדינות זרות ובפרט מדינות נחשלות, יבחרו לתרום מאבריהם, רק בשל מתן הפיצוי האמור.

23. (א) נתמלאו תנאי חוק האנטומיה והפתולוגיה לענין נתיחת גופתו של נפטר ונטילת אבר מאבריו לשם השתלה בגופו של נתרם, ימסור מנהל בית החולים שבו נפטר האדם, שבו נקבע מותו או שאליו הובאה גופתו, או המכון לרפואה משפטית שבו מצויה גופתו של נפטר, לפי הענין, הורעה למרכז להשתלות.

(ב) קיבל המרכז להשתלות הורעה לפי סעיף קטן (א), יאתר מנהל המרכז להשתלות או מי שהוא הסמיכו לכך, נתרם מתאים מתוך מאגר המידע, בהתאם להנחיות ועדת ההיגוי כאמור בסעיף 8(ג)4, וייתן אישורו למרכז רפואי מורשה שיקבע לבצע את השתלת האבר באותו נתרם.

(ג) הוראות סעיף קטן (ב) יחולו גם לגבי אבר שניטל מחוץ לישראל ושהובא לישראל לפי הוראות סעיף 5, בשינויים המחויבים.

24. (א) אבר שניטל לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה שניתן לשומרו מחוץ לגוף האדם, וששר הבריאות קבעו בצו, יישמר בבנק אברים שהמנהל אישר את ניהולו, בהתאם לתנאים שקבע המנהל באישור כאמור (בסעיף זה – אבר שמור).

אבר שניתן
לשומרו מחוץ
לגוף האדם

(ב) אישור המנהל לנהל בנק אברים כאמור בסעיף קטן (א) יינתן לבית חולים שהוא מרכז רפואי מורשה, רק לגבי אברים שאותו מרכז רפואי מוסמך להשתילם בהתאם לתנאי רישומו לפי פקודת בריאות העם.

(ג) הוראות סעיפים 21, 22 ו-23 לא יחולו לענין השתלת אברים שמורים, אלא אם כן קבע השר. אחרת בתקנות לפי סעיף קטן (ד).

(ד) השר יקבע הוראות לענין השתלת אברים שמורים לרבות בענינים אלה:

- (1) אופן הגשת הבקשה על ידי נתרם לצורך איתור אבר שמור לשם השתלתו בגופו;
- (2) דרך איתורו של נתרם מתאים לשם השתלת אבר שמור ואופן הקצאתם של אברים שמורים;
- (3) תשלום שישלם מרכז רפואי מורשה המבצע השתלה של אבר שמור למרכז הרפואי המורשה המנהל את בנק האברים שבו נשמר האבר, בעבור הוצאות שהוצאו לשם שמירתו.

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיף 24 ישנם אברים שניתן לשומרם מחוץ לגוף האדם לאורך תקופת זמן של כמה ימים (קרניות) או אף כמה שנים (עור, מסתמי לב ועצמות). על פי הנהוג כיום תהליך ההקצאה של אברים אלה, נתון, ככלל, באחריותו של המרכז הרפואי המורשה, שבו פועל כל בנק אברים.

כדי לקבוע כללים ברורים ביחס להקצאת אברים אלה, מוצע להסמיך את שר הבריאות להתקין תקנות לענין אופן הקצאת האברים השמורים והתשלום בעד הוצאות המרכז הרפואי שבו פועל בנק האברים.

עוד מוצע, כדי למנוע מצב שבו מרכז רפואי ינהל בנק אברים רק לצורך אספקתו למרכז רפואי אחר, לדרוש את אישור המנהל הכללי של משרד הבריאות לניהול בנק האברים, ולקבוע כי אישור כאמור יינתן למרכז רפואי רק לגבי אברים שאותו מרכז רפואי מוסמך להשתילם.

סעיף 23 החוק המוצע מבחיר כי ההסדר בחוק האנטומיה והפתולוגיה, התשי"ג-1953, לענין נטילת אברים מן המת לצורכי השתלה, יוסיף לחול גם להבא.

חוק האנטומיה והפתולוגיה, קובע הסדרים לענין נטילת אבר מגופת נפטר, לצרכים רפואיים, לרבות דרישת הסכמה של הנפטר, בחייו, או של בני משפחתו, לאחר מותו, לנטילת האבר מגופו לצורך השתלה באחר.

הסעיף המוצע קובע הוראות לענין הקצאת האבר שניטל מן המת לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה ולפיהן איתור הנתרם ייעשה על ידי המרכז להשתלות, מתוך מאגר המידע, על פי ההנחיות הכלליות שקבעה לענין זה ועדת ההיגוי לפי הוראות סעיף 8(ג)4.

25. (א) המרכז להשתלות רשאי, בעצמו או באמצעות תאגיד שהכיר בו השר, לקבל הסכמתו של אדם, בחייו, ליטול אבר מגופו לאחר מותו, לשם השתלתו באחר; הסכמה כאמור תהיה בכתב, בטופס שיקבע השר ובחתימת אותו אדם.

(ב) הודעה על תאגיד שהכיר בו השר לפי סעיף זה תפורסם ברשומות.

סייג לאיסור
תרומה

26. (א) תאגיד שהכיר בו השר רשאי לתת תמורה לאדם, בחייו, או לקרובו – בין בחייו של אותו אדם ובין לאחר מותו, בעד הסכמתו של אותו אדם לנטילת אבר מגופו, לאחר מותו, והכל בתנאים שיקבע השר; ואולם לא תינתן תמורה לפי סעיף זה לקרובו של אדם, אלא אם כן הסכים האדם למתן התמורה לקרובו.

(ב) הודעה על תאגיד שהכיר בו השר לפי סעיף זה תפורסם ברשומות.

(ג) בסעיף זה, "תאגיד" – למעט תאגיד שהוקם בחוק ולמעט גוף מתקצב וגוף נתמך כהגדרתם בסעיף 21 לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985.¹⁰

פרק ו': חובת דיווח

חובת דיווח
על ביצוע
נטילה או
השתלה של אבר

27. (א) מרכז רפואי מורשה שביצע נטילת אבר או השתלת אבר ידווח למרכז להשתלות, בתום ביצוע הנטילה או ההשתלה, על פרטי נטילת האבר או השתלת האבר שביצע ותוצאותיה; מנהל המרכז רשאי לדרוש מהמרכז הרפואי המורשה לדווח לו על פרטים נוספים הקשורים לביצוע הנטילה או ההשתלה, וכן רשאי הוא לדרוש, מאותו מרכז רפואי מורשה או ממרכזים רפואיים מורשים אחרים, כל מידע נוסף הדרוש לשם מעקב אחר מצבו הרפואי של מי שהושתל בו אבר, או של מי שניטל ממנו אבר.

(ב) השר יקבע הוראות לביצוע סעיף זה לרבות טפסים, נהלים ומועדים לדיווח.

פרק ז': מאגר מידע

מאגר מידע

28. במרכז להשתלות יוקם מאגר מידע; המאגר יכלול נתונים אלה:

- (1) נתוני הבקשות שהגישו נתרמים למרכז להשתלות לפי הוראות פרק ה';
- (2) נתונים על מי שחתמו על טופסי הסכמה לפי הוראות סעיף 25.

דבריו הסבר

ההשתלה או הנטילה, לאורך זמן, מוצע להסמיך את המרכז הלאומי להשתלות לדרוש, מכל מרכז רפואי, מידע אודות מצבו הרפואי של מי שהושתל בו אבר ושל מי שניטל ממנו אבר.

סעיפים המרכז הלאומי להשתלות מרכז בידיו את 28 ו-29 טופסי ההסכמה של אנשים המוכנים לתרום מאבריהם, לאחר מותם, מקבל מידע בדבר מטופלים הזקוקים להשתלת אבר, מלווה את תהליך נטילת האבר מנפטרים במרכזים הרפואיים השונים, והוא הממונה על הקצאת אברים שניטלו מאנשים, לאחר מותם, בין המטופלים הזקוקים להשתלה כאמור. תפקידים אלה שווים זה בזה, וכדי לאפשר למרכז הלאומי להשתלות לבצעם כראוי, ובאופן אינטגרטיבי, מוצע לרכז את מלוא המידע הרלוונטי הנאסף בידי המרכז בהתאם להוראות חוק זה, במאגר מידע מיוחד. במאגר זה יישמר מידע על נתוני הבקשות שהגישו נתרמים למרכז הלאומי להשתלות לפי הוראות סעיף 21(א) וכן נתונים על בני אדם שחתמו על טופסי הסכמה לפי הוראות סעיף 25.

סעיף 25 נושא עידוד תרומת אברים מן המת הוא אחד מן היעדים המרכזיים של המרכז הלאומי להשתלות (סעיף 5(7) המוצע) וזאת במטרה לתת מענה למחסור באברים להשתלה בישראל. מוצע על כן להסמיך את המרכז הלאומי להשתלות לפעול, בעצמו או באמצעות גוף אחר שקבע השר, לגייס תורמים על ידי החתמתם, בחייהם, על הסכמה לתרום אבר מאבריהם, לאחר מותם, שתשמש לענין סעיף 6א לחוק האנטומיה והפתולוגיה, התשי"ג-1953.

סעיף 27 נושא הבקרה על איכות פעולות הנטילה וההשתלה המתבצעות במרכזים רפואיים מורשים הוא אחד מן היעדים של המרכז הלאומי להשתלות (סעיף 6(7) המוצע). כדי ליתן בידי המרכז בסיס נתונים רחב ככל האפשר, שעל פיו יוכל להעריך את איכות תפקודם של המרכזים הרפואיים המורשים, מוצע לחייב כל מרכז רפואי המבצע נטילה או השתלה של אברים לדווח על פרטי נטילת האבר או השתלת האבר שביצע ותוצאותיו. כמו כן, כדי לבחון את תוצאות

¹⁰ ס"ח התשמ"ה, עמ' 60.

29. המנהל, מנהל המרכז להשתלחות, כל חבר מחברי ועדת ההיגוי שמונתה לפי הוראות סעיף 8 וכן עובד המרכז להשתלחות שמנהל המרכז להשתלחות הסמיך לכך, רשאים לעיין בנתונים המצויים במאגר המידע.

פרק ח': הוראות שונות

30. תורם רשאי לחזור בו מהסכמתו לתרומת אבר בכל עת לפני ביצוע נטילת האבר, ולא יישא באחריות אורחית או פלילית בשל חזרתו כאמור. חזרה מהסכמה
31. אדם שהגיע אליו מידע לפי הוראות חוק זה תוך כדי מילוי תפקידו או במהלך עבודתו, ישמרנו בסוד ולא יגלה אותו לאחר אלא במידה הנדרשת לצורך ביצוע הוראות חוק זה, או בנסיבות המאפשרות מסירתו לפי כל דין, לרבות חוק זכויות החולה. שמירת סודיות
32. מרכז רפואי מורשה ישלם בעד כל השתלת אבר שביצע, אגרה בשיעורים ובמועדים שיקבע שר הבריאות, בהסכמת שר האוצר; לענין סעיף זה, "אבר" – למעט אבר שמור כמשמעותו בסעיף 24. אגרה
33. (א) העושה אחד מאלה, דינו – מאסר שלוש שנים או קנס כאמור בסעיף 61(א)(4) לחוק העונשין, התשל"ז-1977¹¹ (בסעיף זה – חוק העונשין):
- (1) מקבל תמורה בעבור אבר שניטל מגופו של אדם אחר, בחייו, או המיועד לנטילה כאמור, בניגוד להוראות סעיף 3;
 - (2) נותן תמורה בעבור אבר שהושתל בגופו של אדם אחר או המיועד להשתלה כאמור, ושניטל מאדם בחייו, בניגוד להוראות סעיף 3;
 - (3) מתווך בין תורם לנתרם, במישרין או בעקיפין, לשם נטילת אבר או השתלת אבר, בניגוד להוראות סעיף 4;
 - (4) מבצע נטילת אבר או השתלת אבר בלי שקיבל אישור מאת מנהל המרכז להשתלחות או מי שהוא הסמיכו לכך, לפי הוראות סעיף 16(ג) או (ד), או 23(ב), לפי הענין;
 - (5) נוטל אבר מגופו של קטין או פסול דין בניגוד להוראות סעיף 18.

דבריו הסבר

על סודיותו, ולקבוע איסור פלילי על גילוי של מידע כאמור, אלא אם כן נעשה לפי הוראות החוק המוצע או לפי דין אחר.

סעיף 32 הסעיף קובע כי מרכז רפואי מורשה המבצע השתלת אבר יעביד לאוצר המדינה אגרה בסכום שיקבע שר הבריאות בהסכמת שר האוצר.

מוצע כי הוראות אלה לא יחולו לגבי השתלות אברים שמורים כמשמעותם בסעיף 24 שכן השתלות אברים כאמור מתבצעת תוך מעורבות מצומצמת יחסית של המרכז הלאומי להשתלות.

סעיף 33(א)(4) מוצע לקבוע כעבירה פלילית השתלה או נטילת אברים בלא קבלת אישור מאת המרכז הלאומי להשתלות לפי סעיפים 16 ו-23.

יובהר כי הוראות חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981, לענין רישומו וניהולו של מאגר מידע, יחולו גם על מאגר המידע שהוקם לפי החוק המוצע.

סעיף 30 הצעת החוק מבקשת למנוע מצב שבו תורמים שהסכימו לנטילת אבר יפעלו, לפני נטילת האבר, מתוך חשש מהליכים אורחיים או פליליים נגדם אם יחזרו בהם מהסכמתם ויאותו לבצע את הפעולה הרפואית גם אם אינם שלמים עוד עם החלטתם המקורית. לשם כך מוצע להבחיר כי אין בחזרה מהסכמה לתרומת אבר כדי לחייב אדם באחריות אורחית או פלילית.

סעיפים 31 ו-33(ג)(3) בשל רגישות המידע שהחוק המוצע קובע חובות לענין מסירתו ואגירתו, ובדומה להסדרים הקבועים בחוקים אחרים לענין שמירת סודיות של מידע רגיש, מוצע להטיל חובה על כל אדם שהגיע לידי מידע על פי החוק המוצע, לשמור

¹¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

(ב) הוראות סעיף קטן (א)(1) עד (3) יחולו בין אם נטילת האבר או השתלת האבר מיועדים להתבצע בישראל ובין אם מחוץ לישראל.

(ג) העושה אחד מאלה, דינו – מאסר שישה חודשים או קנס כאמור בסעיף 61(א)(3) לחוק העונשין:

(1) מביא אבר לישראל או מוציא אבר מישראל, בניגוד להוראות לפי סעיף 5;

(2) נותן תמורה בעד הסכמתו של אדם לנטילת אבר מגופו לאחר מותו, בניגוד להוראות סעיף 26;

(3) מגלה מידע שהגיע אליו לפי הוראות חוק זה, בניגוד להוראות סעיף 31.

34. חוק זה יחול גם על המדינה.

תחולה על המדינה

35. שר הבריאות ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל ענין הנוגע לביצועו.

ביצוע ותקנות

36. בפקודת בריאות העם, 1940, בסעיף 224 –

תיקון פקודת בריאות העם

(1) ברישה, במקום "לשם" יבוא "בכל אחד מאלה";

(2) בפסקה (1), לפני "צמצום" יבוא "לשם";

(3) בפסקה (2), לפני "שמירה" יבוא "לשם";

(4) אחרי פסקה (2) יבוא:.

"(3) לגבי יחידה מקצועית בבית חולים העוסקת בנטילת אברים או בהשתלת אברים כהגדרתם בחוק השתלת אברים, התשס"ד-2003 – בית החולים או היחידה המקצועית לא קיימו הוראה מהוראות החוק האמור."

37. תחילתו של חוק זה 60 ימים מיום פרסומו.

תחילה

ד ב ר י ה ס ב ר

לרבות לצורך שמירה על בריאות הציבור והקטנת ההוצאה הלאומית לבריאות. מוצע לתקן את הסעיף האמור כך, שהמנהל הכללי של משרד הבריאות יוסמך להורות על סגירת יחידה מקצועית העוסקת בהשתלה או בנטילה של אברים, גם בנסיבות שבהן המרכז הרפואי שבו פועלת היחידה או היחידה עצמה, לא קיימו הוראה מהוראות החוק המוצע.

סעיף 34 בשל העובדה כי בבעלות המדינה בתי חולים ממשלתיים שבהם פועלות חלק ניכר מיחידות ההשתלה בישראל, ובשל העובדה, כי אין הצדקה ענינית למעט יחידות אלה, מן ההסדרים שנקבעו בחוק המוצע, לענין השתלה ונטילה של אברים, ומניעת סחר באברים, מוצע לקבוע כי הוראות החוק המוצע יחולו גם על המדינה.

השפעה על זכויות ילדים

לחוק המוצע השפעה על זכויות ילדים. ראה לענין זה דברי הסבר לסעיפים 18, 22 ו-33(א)(5) המוצעים.

סעיף 36 סעיף 224 לפקודת בריאות העם קובע כי למנהל הכללי של משרד הבריאות הסמכות לסגור יחידות מקצועיות מטעמים שונים,

